

ASIMILAREA ANGLICISMELOR DIN TERMINOLOGIA COSMETICII ÎN ROMÂNĂ ACTUALĂ

IULIA DRĂGHICI

Universitatea Româno-Americană
București

În acord cu o definiție larg acceptată¹, **anglicismele** reprezintă *împrumuturi din engleza britanică și americană* aflate în curs de adaptare la sistemul limbii române. Această particularitate le diferențiază de **împrumuturile complet asimilate**, cât și de cele care și-au păstrat integral caracterul străin (așa-numitele **xenisme** sau **străinisme**²).

Atenția limitată acordată anglicismelor din terminologia cosmeticii în lucrările românești consacrate influenței engleze³ constituie imboldul ce stă la baza lucrării de față. Cu excepția DCR3, lucrările lexicografice (DEX, MDN, DOOM2) nu redau la justa valoare impactul englezei asupra limbajului cosmeticii, care constituie o veritabilă terminologie, principalele caracteristici fiind *eterogenitatea* (termeni specializați alături de cuvinte de uz general), *mobilitatea* (impusă de dinamica domeniului cosmeticii) și marea *receptivitate* față de împrumuturi neologice cu circulație internațională.

Terminologia cosmeticii (TC) în româna actuală devine din ce în ce mai captivantă, datorită importanței crescute de care se bucură domeniul cosmeticii în societatea românească a ultimilor ani. Mass-media favorizează extinderea termenilor cosmetici specializați dincolo de domeniul strict al specialiștilor și marchează utilizarea lor cu frecvență crescută în limba comună. Alături de alte terminologii, TC reprezintă încă un domeniu care pune lexicul specializat în relație directă cu cel comun și evidențiază capacitatea românei actuale de a se îmbogăți nu numai prin împrumuturi, ci și prin stimularea creativității lexicale – asimilarea și valorizarea franțuzismelor, italianismelor și mai ales a anglicismelor.

Cu precădere în ultimele două decenii, neologismelor de origine franceză sau italiană asimilate de TC de-a lungul ultimelor două secole li se adaugă numeroase împrumuturi din engleza britanică sau americană, care și-au păstrat integral sau parțial caracterul străin, justificând astfel calificarea TC drept jargon⁴.

Caracterul deschis al inventarului lexical în îmbogățire rapidă în condițiile procesului de globalizare lingvistică (Bidu-Vrânceanu 2000: 27) constituie o justificare suficientă pentru preocuparea sporită pentru de anglicismele din TC. În al doilea rând, odată cu răspândirea lor

¹ MDN definește **anglicismul** drept “cuvânt, expresie proprie limbii engleze; cuvânt pătruns într-o altă limbă și încă neintegrat în aceasta”.

² Cele trei categorii de termeni apar în *Prefața* la DCR3:13 și în Stoichițoiu-Ichim (2001b: 83–84).

³ Pentru o bibliografie cuprinzătoare privind influența engleză asupra românei, vezi Constantinescu; Popovici; Ștefănescu (2002) și Stoichițoiu-Ichim (2006a, b).

⁴ „Jargonul este interpretat ca o limbă deformată, cu multe elemente străine, utilizată de vorbitorii unui grup social pentru a se diferenția de alții” (DSL: 282) – („Într-o interpretare destul de curentă, jargon este orice limbaj tehnic, cu o terminologie de specialitate”).

în uzul comun, în principal prin intermediul mass-mediei, acestea sunt supuse unui proces accelerat de „laicizare” (vulgarizare).

Prezentarea de față se limitează la o categorie de termeni din TC cu grad mai redus de specializare sau chiar de uz general, care nu exclud polisemia sau sinonimia în condițiile interferențelor cu lexicul comun. Majoritatea acestora reprezintă **cultisme** sau **împrumuturi ‘de lux’** (Guțu Romalo 2005:47), lipsite de motivații obiective și uneori de precizie semantică, dar „cosmetizate” prin conotațiile de prestigiu asociate termenului străin. În mass-media, ele dublează și tind să excludă din uz sinonime românești sau chiar neologisme latino-romanice (Stoichițoiu-Ichim 2007: 581).

Abordarea noastră are caracter predominant **descriptiv** și vizează semantismul termenilor din TC în raport cu sensurile etimonului din engleză (înregistrate în OALD) și/sau din franceză (conform HD). De pe pozițiile **semanticii lexicale paradigmatică** se vor urmări dezambiguizarea sensului prin diverse tipuri de definiții, dinamica sensului, constituirea unor paradigme lexico-semantice și a unor familii lexicale. **Corpusul** examinat provine din revistele și cataloagele AVON, COSMOPOLITAN, GLAMOUR, THE ONE, UNICA și VIVA.

Verificarea statutului de noutate semantică a fiecărui termen s-a realizat prin raportare la dicționare de neologisme ale limbii române (MDN, DCR3).

1. Categoria noutăților „absolute”, nu foarte extinsă, include anglicisme absente din dicționarele românești, dar frecvent atestate în discursul actual despre cosmetică și tehnici de îngrijire corporală. Deși în engleză termenii respectivi sunt, de regulă, polisemantici, ei au fost adoptați în română ca monosemantici, prin împrumutarea unui unic sens. Restrângerea semantică se asociază astfel cu *specializarea funcțională*.

Prezentăm, în continuare, exemple de **substantive** și **adjective** din această categorie.

Engl. **body milk** este înregistrat în DEA:193 cu sensul „lotion for the whole body”, fiind astfel împrumutat cu sensul său secundar din engleză. Sintagma nu apare în dicționarele românești de neologisme, deși este folosită frecvent în locul rom. *lapte de corp* (fr. *lait de corps*), atât în limbajul specializat, cât și în mass-media: „Nivea Body Milk pentru o piele ca de bebeluș...” (V, 3/2012, p. 12); „Skin So Soft – *body milk* cu efect de încetinire a creșterii părului corporal” (A, 8/2012, p. 151); ... „poartă o piele de invidiat, folosind un *body milk* hrănitor și ușor parfumat din gama Forever Young Rimmel” (TO, 12/2012, p. 24).

Anglicismul este utilizat foarte des în publicații sau contexte de specialitate: (A, 1-12/2012 – „body milk – gama Skin So Soft”, „Avon Naturals body milk”, „body milk – Beautiful Hydration”, „body milk – Solutions Hydra Beyond”, „Indulgence body milk”) – folosirea în compania unor sintagme exclusiv englezești facilitând astfel utilizarea lui *body milk* în defavoarea românescului *lapte de corp*.

Un caz interesant de specializare funcțională este substantivul englezesc **concealer** care apare ca termen de specialitate în TC pentru a desemna produsul cosmetic folosit în ascunderea sau reducerea cearcănelor sau a imperfecțiunilor pielii feței. Termenul este împrumutat cu sensul său secundar din engleză („a skin-coloured cream or powder used to cover spots or marks on the skin or dark circles under the eyes – DEA: 272), și nu figurează în dicționarele românești de neologisme, deși îi face concurență rom. *anti-cearcăn*, atât în limbajul specializat, cât și în mass-media: „*concealer* cu efectul garantat al unei măști nutritive de noapte pentru ochi obosiți” (V, 3/2012, p. 15); „... maschează cearcănele sau petele de soare nedorite cu un *concealer* pe bază de lapte de migdale de la L’ Oréal” (TO); „*concealer Clearskin* – ascunde imperfecțiunile și se adaptează perfect oricărei nuanțe de ten” (A, 12/2012, p. 81).

Engl. **lipstick** este un împrumut neînregistrat în DOOM₂, MDN sau DCR₃, utilizat în română cu sensul de „produs cosmetic cu diferite nuanțe de roșu, folosit pentru a colora buzele; roșu de buze” (DEX: 896) fiind preluat din limba engleză cu acest sens („colored substance to put on one’s lips for aesthetic effects” DEA: 238). *Lipstick* reprezintă un concurent serios pentru rom. *ruj* (<fr. *rouge*), atât în limbajul specializat, cât și în mass-media: „lipstick-urile din noua generație sunt îmbogățite cu elemente nutritive din gama...” (C, 10/2012, p. 17); „cumperi revista împreună cu un lipstick *Essence* pentru buze senzuale. Ai la dispoziție trei nuanțe!” (U, 4/2012, p. 13). Grafia este etimologică. Fonetic, nu este asimilat, dar pronunția englezească nu pune probleme, favorizând păstrarea formei fonetice din limba de origine. Morfologic, este încadrat în clasa neutrelor (cu pluralul în *-uri*).

Sintagma englezească **smokey eyes** este utilizată în română cu sensul de machiaj specific pentru ochi, constând în înnegrirea accentuată atât a pleoapei superioare, cât și inferioare, fiind preluat din limba engleză cu un sens secundar („make up having the appearance of smoke around the eyelids DEA: 426).

Exemplele abundă în mass media, certificând largă arie de răspândire a acestui anglicism: „în această vară machiajul *smokey eyes* prinde culoare! Descoperă combinații inedite!” (A, 16.08.2012 – 05.09.2012, p. 37); „noul *smokey eyes* presupune mult mai puțină culoare intensă, mai puțină mascara și nuanțe complementare în colțurile ochilor pentru a da impresia ...” (G, 7/2012, p. 41); „Mirela V., Make-Up Artist Rimmel London, te învață cum să-ți faci un machiaj *smokey eyes* perfect” (TO, 12/2012, p. 21); „Machiajul *smokey eyes* este machiajul preferat de toate vedetele, fiind de ceva vreme pe catwalk-uri și în revistele de modă”

(www.divahair.ro/frumusete/make_up/obține_un_machiaj_smokey_eyes_perfect!).

2. Categoria noutăților „relative” este mai interesantă pentru înțelegerea dinamicii sensului în funcționarea efectivă a limbii. În cadrul neologiei de sens, semnificantul unui neologism înregistrat în dicționarele românești se îmbogățește cu un sens specializat pentru domeniul cosmeticii, astfel că anglicismele deja asimilate în română împrumută alte sensuri ale etimonului englezesc polisemantic.

Termenul **blush** – împrumutat cu sensul său secundar din engleză („cream or powder used for making your cheeks look red or pink” DEA: 186) – figurează cu dată recentă (2013) în DCR₃ și reprezintă un concurent serios pentru rom. *fard de obraz*, atât în limbajul specializat, cât și în mass-media.

În unele contexte, termenii *blush* și *fard de obraz* alternează: „Kim Kardashian, într-o rochie bizară în Paris, seamănă cu o pasăre de foc (...) *fardul de obraz* extrem de aprins a fost însă cel care a atras toate privirile, frumoasa optând în majoritatea ocaziilor pentru *blush*-uri excentrice...” (C, 1/2013, p. 26)

Frecvența anglicismului este impresionantă în publicații sau contexte de specialitate: „*blush* duo 24K Gold” (A, 12/2012, p. 50); „Julia Vântur are o piele perfectă, ...vedeta poartă un *blush* Coral Reef de la Revlon...” (G, 7/2012, p. 8).

Engl. **gloss** este preluat cu sensul său secundar („a lipstick that gives a glossy finish” – DEA: 369) și apare înregistrat doar în ediția 2013 a DCR, deși este folosit foarte frecvent, alături de rom. *luciu de buze* (derivat regresiv din verbul *a luci* – DEX, p. 583), cel puțin în limbajul specializat și jargonul adolescenților.

În revistele de specialitate, termenul *gloss* este preferat românescului *luciu de buze*: „Shine Sensational *gloss* cu efect de mărire a buzelor de la Maybelline New York” (TO, 12/2012, p. 36); „Totul despre *gloss* – Unica” (04/2011, p.19); „În 1930, lip *gloss*-ul a fost

folosit pentru prima dată în machiajul de televiziune... primul *luciu de buze* cu aromă a apărut în anii 70” (www.unica.ro/detalii-articole/articole/totul-despre-gloss-18417.html)

Make-up apare înregistrat în MDN: 529 cu sensul „machieaj al feței” (din engl. *make-up*), păstrându-și grafia din limba de origine (cf. DOOM2: 462). În uzul actual, anglicismul este atestat cu dublu sens asemenea etimonului său englezesc: (1) fard(uri), produs(e) cosmetic(e), corespunzând primului sens al substantivului englezesc *make-up* „substance used especially by women to make their faces look more attractive” – DEA: 461) „și câștigă o ședință de *make-up*!” (U, 4/2012, p. 52); „ pentru un plus de prospețime și un look tineresc, folosește makeup-ul cu moderație și concentrează-te pe atitudine” (C, 10/2012, p. 10); „cel mai cool-make-up à la Lady Gaga” (V, 5/2012, p. 17); „trusă de *make-up*” (A, 2/2012, p. 35) „ședințe de *make-up* și *hair-styling* profesionist” (TO, 12/2012, p. 24).

Cu sensul secund, anglicismul figurează în sintagma *make-up artist*, consacrată în TC pentru a desemna un specialist în domeniul machiajului, cu scopul de înfrumusețare (Stoichițoiu-Ichim 2007: 588): „10 sfaturi pentru a fi *make-up artist* la tine acasă!” (V, 5/2012, p. 31); „ a învățat meserie la Paris și Milano, „furând meserie” de la *make-up artiști internaționali*” (G, 1/2012, p. 30), „Mihaela H. – *make-up artist*” (TO, 10/2012, p. 3).

Cele două sensuri apar asociate într-un joc de cuvinte care formează sloganul publicitar al unei celebre firme de cosmetice “Max Factor – the *Make-Up of Make Up Artists*.”

În cazul englezescului **peeling**, utilizat în TC doar substantival, româna a preluat doar sensul său secundar („to remove a layer, covering, etc. from the surface of something”, – DEA: 310): „*peeling*-ul chimic poate fi utilizat pe toată fața sau în regiuni specifice, cum ar fi fruntea sau aria din jurul gurii” (TO, 12/2012, p. 17); „*peeling* gel pentru corp cu ulei de măsline și minerale din Marea Moartă” (A, 12/2012, p. 48); „înainte de a aplica orice tip de *peeling* pe ten, trebuie să...” (G, 7/2012, p. 19); „*peeling*-ul cu fenol este folosit pentru a trata riduri faciale fine, pete ale pielii cauzate de sarcină, anticoncepționale, boli virale, expunerea la soare” (U, 04/2011, p.26). Termenul apare înregistrat în DCR3.

Din perspectiva organizării riguroase a terminologiilor, reține atenția construirea în TC a unor micro sisteme lexicale, formate în jurul unui termen-pivot din categoria internaționalismelor (Stoichițoiu-Ichim 2007: 591). Coeziunea micro sistemului lexical format în jurul termenului *stil* este asigurată în plan formal și semantic de rădăcina comună (ușor de recunoscut chiar și în cazul unor grafii paralele de tipul *stil-style*).

Datorită etimologiei multiple, ansamblul lexical format în jurul termenilor **stil** (< fr. *style*) și **style** (< engl. *style*) evidențiază o situație specială. Rom. *stilist* – înregistrat în MDN:824 numai cu sensurile fr. *styliste* (1. „scriitor care se conformează regulilor de stil, care se distinge prin stilul operelor sale. 2. specialist în estetica industrială”) și-a îmbogățit semnificația, prin calc semantic, după modelul engl. *Stylist*, fiind înregistrat în DCR3 cu sensul: „persoană care se ocupă de realizarea diferitelor stiluri de frizuri și coafuri; frizer, coafor”. Asemănarea formală (care generează frecvent în română grafii oscilante) a favorizat preluarea a trei sensuri ale etimonului englezesc, consemnate în OALD: 1473).

Cu primul sens împrumutat din engleză („a person whose job is cutting and shaping people’s hair”), *stilist* tinde să se substituie în uzul curent rom. *coafor* (< fr. *coiffeur*), fie singur, fie în compusul *hair-stylist* – *stilist*:

„Da, frizer, nu *hair-stylist*. Până să ajungă la aceasta, a schimbat alte trei domenii de activitate. Vă puteți imagina că Radu Ș., unul dintre cei mai bine cotați *stiliști* ai momentului a fost, printre altele, gestionar la Fabrica de bere Grivița? Este o personalitate atipică în lumea *hair-stiliștilor*” (TO, 12/2012, p. 34).

Dincolo de conotațiile de prestigiu asociate, de regulă, anglicismelor, între (*hair stylist/stylist* și *coafor* sau *frizer* apar și distincții de ordin semantic, evidențiate în dicționarele de specialitate („Daniela R., *hair-stylist*, absolvent Academia Blondi, participant seminarii Wella – tunsoare și culoare, specialist în tunsoare pe păr scurt și lung” (C, 10/2012, p. 15).

Printr-o lărgire de sens realizată în română, *stilst* poate desemna și specialiști în manichiură sau pedichiură:

„Unghiile false sunt folosite de secole pentru a da stil unei manichiuri sau pedichiuri și pentru a fi în pas cu tendințele – *stiliștii* proteziști de unghii pot realiza astăzi adevărate sculpturi cu ajutorul gelului, razelor UV, fibră de sticlă sau mătase” (G, 31.03.07, p. 13).

Al doilea sens împrumutat din engleză („a person whose job is to create or design a particular style or image for a product or person, an advertisement, etc.”) corespunde sintagmei *creator de imagine*, așa cum rezultă din următoarele contexte:

„creatorul de imagine sau stilistul este profesionistul calificat ce planifică și creează colecția de modă – forța propulsoare a echipei de modă, unde lucrează cu creionul și hârtia, prin linii și culori, oferindu-și talentul în vederea creării de imagini inovatoare pentru piața actuală de modă” (U, 04/2011, p.31);

„De atunci, a început cariera sa în sfera modei, implicându-se în proiecte de succes, în calitate de designer, fashion *stylist* și creator de imagine” (V, 3/2012, p. 27).

Același sens apare și în numeroase exemple din reviste și publicații de specialitate:

„Julia Albu a intrat în război cu designerii din România. După ce a spus că Botezatu nu se poate numi creator de modă, în colimatorul soției lui Mihai Albu au intrat și alte nume din istoria modei, printre care și Dana Budeanu, *stilista* Mihaelei Rădulescu” (G, 7/2012, p. 14);

„antrenor personal, *stilst*, personal shopper sau life coach-ul – noul alai al omului de afaceri” (TO, 12/2012, p. 29);

„Rachel Zoe, *stilista* lui Anne Hathaway și Cameron Diaz, este probabil una din cele mai bune *stiliste* din lume și cu siguranță, cea mai influentă. Stilul ei boem, relaxat, dar sofisticat, i-a adus contracte cu aproape toate celebritățile, iar alegerile ei sunt apreciate din plin de criticii de modă. Bani pe care-i câștigă *stilista* sunt pe măsură: 10 000 dolari pe job” (C, 1/2013, p. 32).

Concluzie

Scurta prezentare a unui număr restrâns de anglicisme din TC evidențiază faptul că, în acest domeniu, *ospitalitatea* (Stoichițoiu-Ichim 2007: 594) față de împrumuturi câștigă teren față de capacitatea de inovare exprimată prin diverse modalități de asimilare.

Caracterul pregnant de „ultimă oră” al majorității faptelor lingvistice discutate mai sus face considerabil mai dificilă formularea unor concluzii sau previziuni solid fundamentate. Cu

toate acestea, considerăm că monitorizarea anglicismelor din TC prezintă interes atât pentru *lexicologie* și *semantică* (din perspectiva dinamicii lexicale), cât și pentru *lexicografie* și *terminografie*, prin semnalarea unor termeni sau sensuri noi, deja consacrate în uzul actual al limbii române.

SIGLE ȘI ABREVIERI

A – „Avon”; C – „Cosmopolitan”; DCR3 – Florica Dimitrescu, (coord.), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a 3-a, Editura Logos, București, 2013; DEA – M. Görlach (ed.), *A Dictionary of European Anglicisms*, Oxford, Oxford University Press, 2005; DEX, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic, 1996; DOOM2 – *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (coord. Ioana Vintilă-Rădulescu), ediția a doua revăzută și adăugită, București, Univers Enciclopedic, 2005; DSL – Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Nemira, 2001; G – „Glamour”, OALD – A.S. Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 7th edition, Oxford, Oxford University Press, 2005; MDN – Florin Marcu – *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum, I. O., 2002; TO – „The One”, U – „Unica”; V – „Viva”.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara, 1997, *Anglicismele în limba română actuală*, București, Editura Academiei Române.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, 2000, *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Humanitas Educațional.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, 2001, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira.
- Guțu Romalo, Valeria, 2005, *Aspecte ale evoluției limbii române*, București, Humanitas Educațional.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale*, București, Editura BIC ALL.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006a, *Aspecte ale influenței engleze în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2006b, *Creativitate lexicală în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2007, „Anglicismele ‘la modă’ în limbajul modei”, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Limba română. Stadiul Actual al Cercetării. Actele celui de-al șaselea colocviu al catedrei de limba română (29-30 nov. 2006)*, București, Editura Universității din București, p. 581–598.
- www.divahair.ro/frumusete/make_up/obține_un_machiaj_smokey_eyes_perfect! (consultat 03.02. 2013)
- www.unica.ro/detalii-articole/articole/totul-despre-gloss-18417.html (consultat 03.02. 2013)

THE TERMINOLOGY OF COSMETICS IN THE ROMANIAN LANGUAGE. THE ASSIMILATION OF ANGLICISMS

(Abstract)

The social, political, economic and cultural realities cause an unprecedented increase of the lexical loans from English, especially by means of the mass media. The terminology of cosmetics (TC) is one of the areas that "benefits" most from this avalanche of anglicisms. Alongside other terminologies, TC puts the Romanian specialized vocabulary in direct relationship with the common vocabulary and highlights the ability of Romanian to get richer through lexical loans or by stimulating creativity and the valorization of the lexical-uptake of anglicisms.

The present paper is based on the finding that the English terminology of cosmetics has not yet been studied systematically in Romanian linguistics. The presentation was limited to a category of TC terms with a lower degree of specialization or of general use, most of them representing 'fancy' loans.

Our approach is mainly descriptive and tackles the semantics of TC terms with respect to the meanings of their English etymon (as recorded in the Oxford Advanced Learner's Dictionary). The corpus of terms under investigation is taken from popular beauty catalogues and glossy magazines: AVON, BRAVO GIRL, COOL GIRL, COSMOPOLITAN, GLAMOUR, THE ONE, UNICA and VIVA.

First of all, we will analyze the category of 'absolute' novelties (*gloss, concealer, peeling, smokey eyes*) which includes anglicisms still unrecorded in dictionaries, but whose use is certified by the current discourse of cosmetics and body care techniques.

Secondly, we will approach the category of 'relative' novelties (*make-up, hair-stylist*) which is more interesting in the attempt to understand the dynamics of meaning in the actual operation of the language because the anglicisms that are already assimilated into Romanian borrow other meanings of the English etymon.

We consider that the monitoring of the TC anglicisms proves rewarding both for lexicology and semantics as well as for terminography and lexicography through highlighting new terms or new meanings, already recorded in the current use of the Romanian language.